

دانشگاه فردوسی مشهد
دانشکده کشاورزی
گروه علوم دامی
پایان نامه
برای دریافت درجه
کارشناسی ارشد در رشته علوم دامی

موضوع

بررسی اثرات جایگزینی
پودر ماهی با پودر خون روی شاخص‌های تولیدی جوجه‌های گوشتی

استاد راهنما:

دکتر حسن نصیری مقدم

استاد مشاور:

دکتر فریدون افتخاری شاهرودی

تحقیق و نگارش:

علی نبی زاده

بهار ۱۳۷۷

۶۳۰۵۳۰۴

۲۶۱۵۱

بسمه تعالی
دانشگاه فردوسی مشهد
دانشکده کشاورزی

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) جلسه دفاع از پایان نامه
کارشناسی ارشد آقای مهندس علی نبی زاده تحت عنوان :

بررسی اثرات جایگزینی پودر ماهی با پودر خون روی شاخص های تولیدی جوجه های گوشتی

با حضور استاد راهنما و هیأت داوران در محل دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد در
تاریخ ۱۳۷۷/۳/۲۶ تشکیل و با موفقیت دفاع گردید. و نمره ۱۸/۴ با امتیاز عالی را دریافت نمود.

استاد راهنما : دکتر حسن نصیری مقدم
استاد مشاور : دکتر فریدون افتخاری شاهرودی
استاد مدعو : دکتر رضا ولی زاده
مدیر گروه و نماینده تحصیلات تکمیلی : دکتر حسین دانش مسگران

تقدیم به :

- دل‌های پای

- قلب‌های پر از محبت

- جان‌های مشتاق علم

- آنان که راه مردانه زیستن را یافتند.

تقدیر و تشکر :

استاد راهنمای ارجمند جناب آقای دکتر نصیری مقدم :

بر خود لازم می‌دانم از جنابعالی بخاطر راهنمایی و همراهیتان در تمام مراحل طرح تقدیر و تشکر نمایم.

استاد مشاور ارجمند جناب آقای دکتر افتخاری شاهرودی :

بخاطر راهنمایی شما در مسائل آماری طرح سپاسگزاری می‌نمایم.

از کلیه اساتید محترم گروه علوم دامی، کارکنان محترم آزمایشگاه تغذیه دام، مدیریت و کارکنان محترم ایستگاه دامپروری و دوستان ارجمند آقایان مهندس: بهنوش کرمی، عباس باقر صاد، حیدر زرقی، محمد امیری اندی، محمدرضا رضوانی، غلامحسین ایراجیان، محمدرضا بحرینی، وحید رحمانی، ناطق معین‌الدین و جناب آقای خواجه علی که ضمن تحصیل در مقطع دکترا زحمات زیادی را متحمل گردیدند و کلیه دوستان و عزیزانی که در هر یک از مراحل طرح مرا یاری نموده‌اند تشکر می‌نمایم.

از مدیریت و کارکنان محترم مؤسسه بسته‌بندی و کشتارگاه زیاران بویژه حاج آقای طالبی تشکر و قدردانی می‌نمایم. از برادر عزیزم آقای رمضانعلی نبی‌زاده که همواره یار، یاور و حامی من در زندگی بوده است سپاسگزاری می‌کنم. از همسر مهربان و وفادارم که با منش والای خویش شرایط مساعدی را در زندگی برایم فراهم نموده است تشکر و قدردانی می‌نمایم.

در خاتمه از سرکار خانم شکوری و آقای حسن‌زاده بخاطر تایپ و صفحه‌آرایی پایان‌نامه سپاسگزاری

می‌نمایم.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
خلاصه فارسی.....	(ش).....
مقدمه.....	۱.....
فصل اول - بررسی منابع	
۱-۱- پروتئین ها.....	۶.....
۱-۲- اسیدهای آمینه.....	۷.....
۱-۲-۱- اسیدهای آمینه ضروری.....	۷.....
۱-۲-۲- اسیدهای آمینه غیر ضروری.....	۸.....
۱-۳- اثر ازدیاد اسید آمینه در جیره.....	۸.....
۱-۳-۱- نامتعادلی اسید آمینه‌ای.....	۸.....
۱-۳-۲- رقابت اسید آمینه‌ای.....	۹.....
۱-۳-۳- مسمومیت اسید آمینه‌ای.....	۹.....
۱-۴- تضاد بین اسیدهای آمینه زنجیره‌ای شاخه دار.....	۱۱.....
۱-۵- تضاد بین لیزین و آرژنین.....	۱۲.....
۱-۶- عوارض و علائم کمبودهای پروتئین یا اسیدهای آمینه ضروری.....	۱۶.....
۱-۷- قابل استفاده بودن اسیدهای آمینه.....	۱۷.....
۱-۸- روش اندازه گیری قابلیت دسترسی اسیدهای آمینه.....	۱۸.....
۱-۹- آسیب‌های حرارتی وارده به پروتئین ها.....	۱۹.....

عنوان	صفحه
۱-۹-۱- مواد خوراکی که پروتئین‌ها و قندهای احیاء کننده را به همراه هم دارند.....	۱۹
۱-۱-۹-۱- عوامل موثر بر واکنش میلارد.....	۲۰
۱-۱-۹-۱- نوع کربوهیدرات.....	۲۰
۱-۱-۹-۱-۲- نوع اسید آمینه.....	۲۰
۱-۱-۹-۱-۳- حرارت.....	۲۱
۱-۱-۹-۱-۴- یونهای آهن، مس و.....	۲۱
۱-۱-۹-۱-۵- غلظت آب چنانچه کم باشد.....	۲۱
۱-۹-۲- تغییرات شیمیایی در پروتئین های خالص.....	۲۲
۱-۱۰-۱- عوامل موثر بر برتری پروتئین های حیوانی و.....	۲۳
۱-۱۱-۱- عوامل ناشناخته رشد.....	۲۴
۱-۱۲-۱- خون.....	۲۶
۱-۱۲-۱- غلظت الکترولیتی پلاسما.....	۲۶
۱-۱۳-۱- پودر خون.....	۲۹
۱-۱۳-۱- عملیاتی که برای پودر کردن خون تازه انجام می شود.....	۳۱
۱-۱۳-۲- روشهای تهیه پودر خون.....	۳۴
۱-۱۴-۱- استفاده از پودر خون در تغذیه مرغ تخمگذار.....	۳۷
۱-۱۵-۱- استفاده از پودر خون در تغذیه جوجه های گوشتی.....	۳۸
۱-۱۵-۱- مصرف غذا.....	۳۸
۱-۱۵-۲- اضافه وزن.....	۴۰

صفحه	عنوان
۴۱	۱-۱۵-۲- ضریب تبدیل غذایی.....
۴۱	۱-۱۵-۴- ترکیب شیمیایی لاشه.....
۴۳	۱-۱۵-۵- هزینه غذای مصرفی به ازای هر کیلوگرم اضافه وزن.....
۴۳	۱-۱۶- زیان های اقتصادی و بهداشتی در صورت عدم استفاده و بهره برداری از خون.....
۴۸	۱-۱۷- پودر ماهی.....
۴۸	۱-۱۷-۱- ارزش پودر ماهی.....
۴۹	۱-۱۷-۲- اثرات پودر ماهی روی تولیدات طیور.....
۴۹	۱-۱۷-۲-۱- تاثیر پودر ماهی روی طعم و بوی تخم مرغ و گوشت مرغ.....
۵۲	۱-۱۷-۲-۲- سندرم خونریزی.....
۵۳	۱-۱۷-۳- مقایسه چند نوع پودر ماهی در ارتباط با تولید طعم نامطلوب در تخم مرغ.....
۵۶	۱-۱۷-۴- استفاده از پودر ماهی در تغذیه طیور.....

فصل دوم - مواد و روشها

۵۹	۲-۱- محل آزمایش.....
۵۹	۲-۲- حیوانات.....
۵۹	۲-۳- شرایط پرورش.....
۶۰	۲-۴- تیمارهای آزمایش.....
۶۱	۲-۵- جیره های آزمایش.....
۷۰	۲-۶- مدل آماری طرح.....

عنوان	صفحه
۷-۲-۷- شاخص های مورد اندازه گیری.....	۷۱
۷-۲-۱- میانگین میزان اضافه وزن.....	۷۱
۷-۲-۲- میانگین مقدار غذای مصرفی.....	۷۱
۷-۲-۳- ضریب تبدیل غذا.....	۷۲
۷-۲-۴- نسبت راندمان پروتئین.....	۷۲
۷-۲-۵- ارزش مفید پروتئین.....	۷۲
۷-۲-۶- ترکیب شیمیایی لاشه کامل.....	۷۳
۷-۲-۷- تلفات.....	۷۳
۷-۲-۸- محاسبه هزینه غذا به ازای هر کیلوگرم اضافه وزن.....	۷۳
۷-۲-۸- انتقال داده ها به کامپیوتر.....	۷۴
۷-۲-۹- تجزیه و تحلیل داده ها.....	۷۴

فصل سوم - نتایج و بحث

۳-۱- اضافه وزن.....	۷۷
۳-۲- مصرف غذا.....	۸۴
۳-۳- ضریب تبدیل.....	۹۱
۳-۴- نسبت راندمان پروتئین.....	۹۸
۳-۵- ارزش مفید پروتئین.....	۱۰۲
۳-۶- ترکیب شیمیایی لاشه.....	۱۰۴

صفحه	عنوان
۱۰۴	۲-۶-۱- پروتئین خام
۱۰۴	۳-۶-۲- خاکستر
۱۰۴	۳-۶-۳- چربی
۱۰۵	۳-۶-۴- رطوبت
۱۱۰	۲-۷- هزینه غذا به ازای هر کیلوگرم اضافه وزن
۱۱۴	نتیجه گیری و پیشنهاد
۱۱۵	منابع
۱۳۱	ضمیمه ها

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۱ - تضاد اسیدهای آمینه زنجیره‌ای شاخه دار	۱۱
جدول ۱-۲ - تضاد لیزین - آرژنین	۱۴
جدول ۱-۳ - مورد استفاده قرار گرفتن اسیدهای آمینه	۱۸
جدول ۱-۴ - غلظت الکترولیتی پلاسما	۲۷
جدول ۱-۵ - انواع اسیدهای موجود در پودر خون	۳۱
جدول ۱-۶ - تعداد انواع دام کشتار شده در کشتارگاههای کشور	۴۵
جدول ۱-۷ - وزن انواع دام کشتار شده در کشتارگاههای کشور	۴۶
جدول ۲-۱ - برنامه واکسیناسیون	۶۰
جدول ۲-۲ - طرح آماری آزمایش	۶۱
جدول ۲-۳ - مواد مغذی اندازه گیری شده در پودر خون	۶۲
جدول ۲-۴ - مواد مغذی موجود در پودر خون	۶۲
جدول ۲-۵ - درصد اجزاء و ترکیبات جیره های آزمایش	۶۳
جدول ۲-۶ - احتیاجات غذایی جوجه های گوشتی	۶۵
جدول ۲-۷ - ترکیب مکمل ویتامین + املاح معدنی	۶۶
جدول ۲-۸ - آنالیز قیمت تمام شده یک کیلوگرم دان مورد استفاده تیمار شاهد در دوره شروع ..	۶۷

عنوان	صفحه
جدول ۹-۲ - قیمت آزاد هر کیلوگرم دان مصرفی در سطوح مختلف پودر خون مصرفی در دوره شروع	۶۷
جدول ۱۰-۲ - آنالیز قیمت تمام شده یک کیلوگرم دان مورد استفاده تیمار شاهد در دوره رشد	۶۸
جدول ۱۱-۲ - قیمت آزاد هر کیلوگرم دان مصرفی در سطوح مختلف پودر خون مصرفی در دوره رشد	۶۸
جدول ۱۲-۲ - آنالیز قیمت تمام شده یک کیلوگرم دان مورد استفاده تیمار شاهد در دوره پایانی	۶۷
جدول ۱۳-۲ - قیمت آزاد هر کیلوگرم دان مصرفی در سطوح مختلف پودر خون مصرفی در دوره پایانی	۶۹
جدول ۱-۳ - اثر سطوح جایگزینی بر میانگین اضافه وزن در هفته های مختلف	۸۰
جدول ۲-۳ - اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین اضافه وزن در هفته های مختلف	۸۱
جدول ۳-۳ - اثر سطوح جایگزینی بر میانگین اضافه وزن در هر یک از مراحل دوره پرورش	۸۲
جدول ۴-۳ - اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین اضافه وزن در دوره های مختلف	۸۳
جدول ۵-۳ - اثر سطح جایگزینی بر میانگین غذای مصرفی در هفته های مختلف	۸۷
جدول ۶-۳ - اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین غذای مصرفی در هفته های مختلف	۸۸
جدول ۷-۳ - اثر سطح جایگزینی بر میانگین غذای مصرفی در هر یک از مراحل پرورش	۸۹

عنوان	صفحه
جدول ۸-۳- اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین غذای مصرفی در هر یک از مراحل پرورش	۹۰
جدول ۹-۳- اثر سطح جایگزینی بر میانگین ضریب تبدیل در هفته های مختلف	۹۴
جدول ۱۰-۳- اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین ضریب تبدیل در هفته های مختلف	۹۵
جدول ۱۱-۳- اثر سطح جایگزینی بر میانگین ضریب تبدیل در هر یک از مراحل پرورش	۹۶
جدول ۱۲-۳- اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین ضریب تبدیل در هر یک از مراحل پرورش	۹۷
جدول ۱۳-۳- اثر سطح جایگزینی بر میانگین نسبت راندمان پروتئین در هر یک از مراحل پرورش	۱۰۰
جدول ۱۴-۳- اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین نسبت راندمان پروتئین در هر یک از مراحل پرورش	۱۰۱
جدول ۱۵-۳- اثر سطح جایگزینی بر میانگین ارزش مفید پروتئین در پایان دوره پرورش	۱۰۲
جدول ۱۶-۳- اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین ارزش مفید پروتئین در پایان دوره پرورش	۱۰۳
جدول ۱۷-۳- اثر سطح جایگزینی بر میانگین ترکیب شیمیایی لاشه در ۵۶ روزگی	۱۰۸
جدول ۱۸-۳- اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین ترکیب شیمیایی لاشه در ۵۶ روزگی	۱۰۹

صفحه	عنوان
جدول ۱۹ - ۳ - اثر سطح جایگزینی بر میانگین هزینه غذای مصرفی به ازای هر کیلوگرم اضافه وزن ۱۱۲	
جدول ۲۰ - ۳ - اثر متقابل سطح جایگزینی و سن اعمال تیمار بر میانگین هزینه غذای مصرفی به ازای هر کیلوگرم اضافه وزن ۱۱۳	

فهرست اشکال

عنوان	صفحه
شکل ۱-۱- واکنش قهوه‌ای شدن غیر آنزیمی.....	۲۰
شکل ۱-۲- شمای کلی واکنش اسیدهای آمینه ضروری با قندهای احیاء کننده.....	۲۱
شکل ۱-۳- واکنش در پروتئین های خالص.....	۲۳
شکل ۱-۴- نحوه ایجاد بوگرفتگی تخم مرغ توسط پودر ماهی.....	۵۱
شکل ۱-۳- اثر سطوح پودر خون بر میانگین اضافه وزن در کل دوره.....	۸۳-۱
شکل ۲-۳- اثر متقابل سطح پودر خون و سن اعمال تیمار بر میانگین اضافه وزن در کل دوره.....	۸۳-۱
شکل ۳-۳- اثر سطوح پودر خون بر میانگین مصرف غذا در کل دوره.....	۹۰-۱
شکل ۳-۴- اثر متقابل سطح پودر خون و سن اعمال تیمار بر میانگین مصرف غذا در کل دوره.....	۹۰-۱
شکل ۳-۵- اثر سطوح پودر خون بر میانگین ضریب تبدیل در کل دوره.....	۹۷-۱
شکل ۳-۶- اثر متقابل سطح پودر خون و سن اعمال تیمار بر میانگین ضریب تبدیل در کل دوره.....	۹۷-۱
شکل ۳-۷- اثر سطوح پودر خون بر میانگین نسبت راندمان پروتئین در کل دوره.....	۱۰۱-۱
شکل ۳-۸- اثر متقابل سطح پودر خون بر میانگین نسبت راندمان پروتئین در پایان دوره.....	۱۰۱-۱
شکل ۳-۹- اثر سطوح پودر خون بر میانگین ارزش مفید پروتئین در پایان دوره.....	۱۰۳-۱
شکل ۳-۱۰- اثر متقابل سطح پودر خون و سن اعمال تیمار بر میانگین ارزش مفید پروتئین در پایان دوره.....	۱۰۳-۱
شکل ۲-۱۱- اثر سطوح پودر خون بر میانگین ترکیب شیمیایی لاشه در ۵۶ روزگی.....	۱۰۹-۱